

Azərbaycan Respublikasının
Medianın İnkişafı Agentliyi

Dini və milli tolerantlıq, millətlərarası münasibətlərin inkışaf etdirilməsi

Qədim İpək Yolunun üzərində yerləşən, Şərqlə Qərb arasında körpü rolunu oynayan Azərbaycan tarixən müxtəlif mədəniyyətlərin, sivilizasiyaların, dinlərin qovuşduğu məkan olub və burada ölkəmizin coğrafi mövqeyi, əhalisinin politnikliyi kimi amillər böyük rol oynayıb.

Tarixin ayrı-ayrı dövrlərində bu torpaqlarda Bütperəstlik, Zərdüştiliklə bərabər, Yəhudilik, Xristianlıq və İslam kimi səmavi dinlərin nümayəndələri bir-birinə təsir göstərmədən birgə yanaşı yaşayıblar. Eyni zamanda, Azərbaycan ərazisi bütün dövrlərdə dini ayrışkıllıqdan əziyyət çəkən insanlar üçün sığınacaq rolunu oynayıb, ölkəmiz fərqli dinlərin və millətlərin mənsubları ilə yanaşı, İslam məzhəblərinin daşıyıcıları üçün pənah yerinə çevrilib. Buna baxmayaraq, etnik və dini icmalar arasında daim möhkəm dözümlülük və dostluq əlaqələri mövcud olub, milli, irqi və dini zəmində heç bir ayrışkıllıq baş verməyib, hətta bu müxtəliflik xalqımızın tolerantlıq xüsusiyyətinin formalaşmasında mühüm töhfə olub.

Dinlərin əsl mahiyyəti təhrif olunub və din müxtəlif siyasi oyunların ələtinə çevrilib

Əlbəttə, qloballaşma ilə bağlı çağırışların vüsət aldığı dövrümüzdə ata-babalarımızdan miras qalmış bu adət-ənənənin qorunub saxlanması bizdən xüsusi mənəvi məsuliyyət tələb edir. Nəzərə alsaq ki, din insanların şüuruna və cəmiyyətə təsir göstərmək baxımından olduqca güclü vasitədir, onun bu gücündən sui-istifadə edən mərkəli qüvvələr tarix boyu öz maraqlarını, siyasi-iqtisadi hegemonluqlarını təmin etmək üçün dindən daha geniş şəkildə yararlanmağa çalışıb və bu proses müasir dövrdə də davam etməkdədir. Nəticə isə ortadadır: insanları vəhdətə, qarşılıqlı hörmət şəraitində yaşamağa çağıran dinlərin əsl mahiyyəti təhrif olunub və din müxtəlif siyasi oyunların ələtinə çevrilib. Söz yox ki, dünyanın bir sıra ölkələrində "sınaq"dan çıxarılmış bu "siyasət" in ölkəmizə qarşı da həyata keçirilməsinə cəhd göstərilib.

Ölkəmizdəki hazırkı milli və dini mühit dünyada örnək kimi göstəriləcək səviyyədədir

Ölkəmizin coğrafi mövqeyi, təbii sərvətlərlə zənginliyi bəzi xarici dairələrin diqqətindən kənarda qalmayıb, onlar öz maraqlarını təmin etmək üçün iqtisadi-siyasi təzyiqlərlə yanaşı, din sahəsindəki boşluqlardan da yararlanmağa çalışıblar. Müstəqilliyimizin bərpa edildiyi ilk dövrlərdə müharibə və siyasi kaos nəticəsində yaranmış ağır sosial vəziyyətdən istifadə edən həmin qüvvələr xeyriyyə təşkilatı adı altında ölkəmizə ayaq açaraq, əhalinin böyük qisminin dini məlumatsızlığından, İslama dair biliklərinin yetersizliyindən istifadə etməklə öz təlimlərini həqiqi dini dəyər maskası altında yaymağa, az da olsa, müvəffəq olublar. Həmin dövrdə ölkədə dini tədris müəssisələrinin və savadlı ilahiyatçıların azlığı, sağlam dini ədəbiyyatın olmaması insanlarımızı yad dini-ideoloji fikirlərin aşılmasına getirib çıxarıb. Vəziyyətin həssaslığı qətiyyətlə, balanslaşdırılmış və sağlam din siyasətinin həyata keçirilməsini tələb edirdi. Bu istiqamətdə Azərbaycan dövləti bir sıra təxiresalınmaz tədbirlər həyata keçirdi. Buna görədir ki, ölkəmizdəki hazırkı milli və dini mühit dünyada örnək kimi göstəriləcək səviyyədədir.

Dini və milli dözümlülük xalqımızın əsrlər boyu formalaşan, bir çoxlarına örnək olan xarakterik xüsusiyyətidir

Azərbaycanın tolerantlıq örnəyi olmasının nümunələrindən biri də Prezident İlham Əliyevin, müsəlmanlarla yanaşı, yəhudi və xristian icmalarına hər il qeyd etdikləri dini bayramlarda təbrik ünvanlamasıdır. Həmin təbriklərdən birində bildirilir: "Bu gün dünyanın tolerantlıq örnəyinə çevrilən Azərbaycanda ayrı-ayrı din və təriqətlər arasında qarşılıqlı hörmət və etimad mühitinin, multikultural dəyərlərin qorunması və inkişaf etdirilməsi dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindəndir. Xüsusilə vurğulamaq istərdim ki, vaxtilə sovet rejimi tərəfin-

Dünya ölkələrində dinlər və millətlərarası münasibətlərin pisləşməsi Azərbaycana heç bir təsir göstərə bilmir...

dən etiqad və vicdan azadlığının qadağan edildiyi ölkəmizdə indi bütün xalqların və dinlərin nümayəndələrinin rahat şəkildə və mehriban ailə kimi yaşaması müstəqil Azərbaycanın ən böyük sərvətlərindən biridir"

Sadalanan faktlar bir daha göstərir ki, dünyada dini və milli ayrışkıllığın gücləndiyi və həmin zəmində qarşıdurmaların artdığı bir dövrdə tolerantlıq Azərbaycanda dövlət siyasətinin tərkib hissəsidir. Fəxrli dəyə bilirik ki, bu gün bütün dünyada demokratik dəyərlərdən biri kimi təbliğ olunan dini və milli dözümlülük xalqımızın əsrlər boyu formalaşan, bir çoxlarına örnək olan xarakterik xüsusiyyətidir və bu, inkaredilməz həqiqətdir. Bu gün Azərbaycanda kiləsə və sinaqoqlarla yanaşı, bir çox xristian, yəhudi dini tədris müəssisələrinin sərbəst şəkildə fəaliyyət göstərməsi və onlara dövlət tərəfindən lazımı dəstək verilməsi də buna əyani sübutdur.

"Mən Azərbaycana səfər edərkən həmişə dinlərarası münasibətlərin yüksək səviyyəsinə diqqət yetirirəm"

Hazırda Yaxın və Orta Şərqdə baş verən müharibələr, qanlı toqquşmalar təkcə bu bölgədəki ölkələri deyil, həm də ümumbəşəri mədəniyyətləri, azad dəyərləri məhv edir. Eyni zamanda, Avropada miqrantlara münasibətlərin pisləşməsi, "multikulturalizm iflasa uğrayıb" kimi bəyanatların səsləndirilməsi, ayrışkıllıq yol verilməsi, milli-dini dəyərlərdən siyasi, iqtisadi vasitə kimi istifadə edilməsi bizi gələcəyimizlə bağlı daha dərin düşünməyə və tarixin qarşımıza qoyduğu bu kimi "nümunələr"dən nəticə çıxarmağa sövq edir.

Dünyanın az qala bütün nöqtələrini öz ağışına almış bu kimi arzuolunmaz proseslərin fonunda ölkəmizdə Azərbaycançılıq məfkuresinin, milli-mənəvi, dini dəyərlərin, tolerantlıq siyasətimizin təbliği və daha da möhkəmləndirilməsi, bu mühitin qorunub saxlanması Prezident İlham Əliyevin daim diqqət mərkəzindədir. Xalqımız bunu gündəlik həyatının hər anında hiss etməkdədir.

Moskvanın və bütün Rusiyanın Patriarxi II Kirill Azərbaycanda səfərdə olarkən bildirib ki, zəngin

və qədim tarixi olan, mürəkkəb sivilizasiya qovuşuğunda yerləşən ölkəmiz həm ətraf xalqların müdrikliliyini, həm də, əlbəttə ki, özünün sadə olmayan, amma şübhəsiz, xalq gözəl mədəniyyət və mədəniyyətlə zənginləşdirən tarixi təcrübəsini özündə saxlayıb. "Mən Azərbaycana səfər edərkən həmişə dinlərarası münasibətlərin yüksək səviyyəsinə diqqət yetirirəm. Həm də bu münasibətlər yalnız hansısa rəsmi səviyyədə göstərici deyil. Bütün bunlar sadə insanların həyatına birbaşa aiddir. Azərbaycandakı pravoslavlar da müsəlman əksəriyyəti kimi bütün imkanlardan istifadə edirlər. O cümlədən, Azərbaycanda millətlərarası, dinlərarası sülhün möhkəmlənməsində Prezident İlham Əliyevin rolunu çox müsbət dəyərləndirirəm".

Xarici havadarların diqtəsi ilə hərəkət edən radikal qruplar cəmiyyətimizə təsir göstərmək imkanına malik deyil

Dünyanın dini və milli radikalizmə əziyyət çəkən dövlətlərinə öləri nəzər saldıqda aydın şəkildə görünür ki, həmin ölkələrdə bu problemi yaradan amillər sırasında ümumi savadsızlıq, yoxsulluq, işsizlik, eləcə də dini biliklərin elmi əsaslarla deyil, xurafat və mövhumat səviyyəsində təlqini kimi məsələlər dayanır. Azərbaycanda isə ölkə rəhbərliyinin həyata keçirdiyi uğurlu sosial-iqtisadi siyasət nəticəsində dayanıqlı inkişaf təmin edilir. Ölkəmizdə yoxsulluğun göstəricisi aşağıdır, ümumi savadlılıq səviyyəsi isə 100 faizə yaxındır. Azərbaycan-

da dini təhsil inkişaf dövrünü yaşasa da, səviyyə baxımından bir sıra ölkələrlə müqayisədə xeyli irəlidedir. Bu sahənin daha da inkişafına dövlət tərəfindən xüsusi diqqət göstərilir.

Xarici zərərli təsirlərin əsas səbəbi isə Azərbaycanın bütün sahələrdə inkişafını, müstəqil siyasət yürütdüyünü gözü götürməyən müəyyən xarici dairələrin bütün vasitələrdən, həm maddi, həm ideoloji, o cümlədən dindən və millətlərarası münasibətdən ölkəmizə qarşı öz mərkəli məqsədləri üçün istifadə etmələridir. Bu təsirlər həmişə müşahidə olunub, bu gün də var, gələcəkdə də olacağı istisna edilmir. Ümumiyyətlə, xarici havadarların diqtəsi ilə hərəkət edən radikal qruplar cəmiyyətimizə təsir göstərmək imkanına malik deyillər. Çünki onların ölkədə ciddi sosial dayaqları yoxdur. Ən başlıcası isə, Azərbaycanda xalq-iqtidar birliyi möhkəm dayaqlara malikdir. Bu gün həmin qüvvələrin təsir imkanları dövlətin müvafiq strukturlarının həyata keçirdiyi tədbirlər nəticəsində çox zəifləyib, fəaliyyətləri ciddi nəzarət altındadır. Amma bu istiqamətdə profilaktik tədbirlər daim davam etdirilməli, təkcə dövlətin aidiyyəti qurumlarının deyil, vətəndaş cəmiyyətinin, ümumiyyətlə, hər bir fərdin bu məsələyə münasibətdə sayıqlıq və həmrəylik nümayiş etdirməsi vacibdir.

Üç müxtəlif dinin dinc yanaşı yaşadığı nadir ölkə...

Azərbaycan tolerantlığı Avropanın da diqqətini cəlb edib. Artıq avropalılar Azer-

baycanda olan bu unikal modelin təcrübəsini öyrənirlər. İtaliyanın paytaxtı Roma şəhərində "Müsəlman ölkəsində müxtəlif dinlərin yanaşı mövcudluğu: Azərbaycan təcrübəsi" adlı beynəlxalq konfransın keçirilməsi ölkəmizdə bu sahədəki mövcud vəziyyətin reallığını əks etdirir. Konfransda Azərbaycanın müxtəlif dinlərin birgə mövcudluğu sahəsində böyük təcrübəyə malik olması, həmçinin bu təcrübənin öyrənilməsinin vacibliyi xüsusi vurğulanıb. Təkcə Avropa deyil, Qərbin dini liderləri də Azərbaycanın dini tolerantlıq baxımından örnək götürüləcək bir ölkə olduğunu etiraf edir. 2002-ci ildə Bakıya səfər edən dünya katoliklərinin mərhum lideri, Roma papası II İohan Pavel Azərbaycana "üç müxtəlif dinin dinc yanaşı yaşadığı nadir ölkə" adlandırılıb. "Azərbaycanda dini dözümlülük baxımından sabit cəmiyyət mövcuddur. Qoy üç böyük din tərəfindən izhar edilmiş bu məhəbbət şahidiyyətinə görə Allaha həmd olsun", - deyərək Roma papası bildirib. Onu da deyək ki, Azərbaycan əhalisinin cəmi 0,5 faizini katoliklər təşkil edir. Dünya katoliklərinin dini liderinin məhz belə bir ölkəyə səfər etməsi Azərbaycanda məskunlaşan azsaylı xalqların dininə xoş münasibət dönməzliyindən xəbər verir. Xatırladaq ki, Azərbaycan yeganə İslam ölkəsidir ki, bu ölkənin mədəni irsi Vatikanda nümayiş etdirilib.

Məhəmmədəli QƏRİBLİ

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur.